

Colibri og Krabben

Av Mary Præsthus

Mary Præsthus, født i 1919, har vokst opp i Fiskærbøgda. Hun har skrevet noen minner fra oppveksten, som Eidsberg historielag har fått for å fortelle videre.

Den første dampbåten mellom Sarpefossen og Salmonrud het Colibri. Navnet tilsier at båten var liten. Colibri var i rute mellom Glengshølen og Salmonrud i 1852. Skipper og mannskap (antagelig en mann) kjennes ikke navnet på, men må ha bodd i Eidsberg, ettersom båten lå der om nettene.

Vi vet ikke hvordan Edmund Pelly fraktet Colibri over til Gleng, men i

Sarpsborgavisen Prøven finnes en annonse 5. juli 1852:

«Colibri. Abonnement kan tegnes hos Undertegnede på Dampfartøiet Colibri hver Fredag til Lysttour den paafølgende Søndag mellem Sarpsborg og Salmonrød. Prisen nedsat til 7 Spd. for Tour og Retour, naar Antallet ikke overstiger 30 Personer, Børn iberegnet, og Disposition af Fartøiet ikke over 12 Timer.»

Mary Præsthus, f. Brattås.

I 1855 kom den dystre meldingen at Colibri var sunket ved Grønsund og dermed ute av Glommas historie. Froskemenn skal ha søkt etter båten, men uten resultat.

Befolkningen savnet en ny båt. Smaalenenebanen var ikke engang planlagt i 1850-årene, og veien til lands var i svært dårlig forfatning.

Så kom D.S. Krabben i 1869. Det skulle med andre ord gå 14 år før en ny dampbåt kom i ny rutetrafikk på denne strekningen. Forretningsfolk i Sarpsborgdistriktet stiftet et aksjelag. Det ble sluttet kontrakt med Aker mek. verksted om levering av dampskipet i fullverdig stand i Glengshølen innen 22. juni s.å. for en sum av 3700 spd. I 1873 ble verdien satt til kr 4,00 for 1 spd. Utrengnet etter verdien i kroner den gang, var kostnaden kr 14 880.

Det ble avertert i avisen «Sarpen» at Krabben skulle gå i fast rute fra 24. juni og skulle kunngjøres søndagen i forveien ved Varteig, Eidsberg og Skiptvet kirker.

Vi vet ikke hvorledes Krabben så ut de første årene, men bildet på aksjebrevet viser at overbygningen var annerledes enn den Krabben vi eldre i distriktet husker så godt.

Ved myntskifte i 1876 var billett-taksten kr. 1,00 for å reise Sarpsborg–Lindhol på første plass og 80 øre på andre plass.

Båtens eier het da Christoffersen, og etter ham skipsfører O.L. Larsen. I 1896 ble Johan Johannesen skipper på Krabben. Med ham er Krabben over i vår egen tid, og for mange eldre vil Johannesen stå som selve Krabben-kapteinen.

I 1909 besluttet styret å bygge om båten, da den var nedslitt etter 40 år.

Båten ble forlenget med 12 fot. Det vil si: tre meter og seksti centimeter. Den gamle Krabben skal ha hatt firkantede vinduer. Det ble nå satt inn runde vinduer, slik som vi husker Krabben fra vår tid.

Av hensyn til at kaptein og maskinist hadde tjent Krabben i 35 år, ble Krabben overdratt til kaptein Johan Johannesen i 1929. Dermed var Krabben-skipperen blitt Krabbens reder.

I 1942 fikk kaptein Johannesen slag og måtte oppgi båten. Han døde i 1951. Sønnen Karl overtok, og dernest han John.

Under krigen blomstret Krabben opp som aldri før, siden det generelle reiseforbudet ikke gjaldt Krabben.

Etter krigen var det slutt med Krabben. Endelig slutt for det gamle skipet som hadde overlevd så mange kriser.

Krabben gikk i opplag i 1947 og ble solgt til opphugging for kr 2500. Stolte Krabben var blitt til spiker.

Det gikk 39 år før den nye Krabben kom. Den gikk sin jomfrutur 26. juni 1986.

Det kunne nok bli slitsomt for mannskapet: To turer på lørdag, tur på søndag og tidlig på'n igjen da Krabben skulle frakte folk til arbeidsplassene, f.eks. på Nes lense hvor arbeidet begynte klokka seks om morgenen.

Midt i alt strev og kjas ble det tid for idylliske øyeblikk for mannskap og passasjerer. Søndagene var noe for seg, for da gikk båten på «lysttur». Mannskor og strengemusikk, losjefolk, damekor og søndagsskoler leide båten og hadde det trivelig på elva.

Mange forteller at det vakreste de har sett og hørt er Krabben for stø kurs med hornmusikk over blankstille elvevann.

Øndagstur med gamle Krabben. Mary Præsthus, Knut Skaug og Solveig Thon.

Byturene var en opplevelse, og mange fra de små avkroker var nok så generte at de frisket seg opp med en tår før avreise. Skipper Johannesen og maskinist Foss var så kjent med befolkningen at de roet gemyttene ned når det trengtes. En Krabben-historie forteller om dette: En kar fra Skiptvet var på vei hjem fra bytur og bød en mann på dram inne i salongen. En meget myndig dame fra Eidsbergkanten kom over dem og hylte ut: «Jeg trodde virkelig ikke det var lov å drikke i salongen». Da svarte gubben: «Har du brennevin – så bare drek du mor».

En annen Krabben-historie hentet fra en lysttur:

«Passageren: Hva er det for et Sted vi nu kommer til, kaptein?»

Kapteinen: «Skjørshammer».

Passageren: «Hvor mange Indbyggere er det der da, kaptein?»

Kapteinen: «Jeg ved ikke, jeg. Men dem staar og hænger nede paa Brygga allesammen, saa De kan tælle dem sjæl!»

Krabben var et uvurderlig fremkomstmiddel både for folk og fe. Veiene i bygdene langs Glomma var helt elendige i gammel tid. Gangstier og dårlige kjerreveier var hva befolkningen måtte ta til takke med.

Da var det godt å ha Krabben å ty til. Egg, smør og bær var attraktivt for småbrukerkjerringen å komme seg til torget i Sarpsborg med. Enda bedre var det å komme seg til Fredrikstad, der de kunne oppnå litt høyere priser for varene sine. Fra Sannesund til Fredrikstad gikk det gjennom alle år en båt som het Trippen.

Oppholdet ombord var en hvilepause for passasjerene. Mange reisende hadde så mye med seg at de ikke maktet å bære det alene. De færreste hadde råd

til å leie vogn for å frakte varene videre.
Det gjaldt å hjelpe seg så godt en kunne.

Det fortelles at en kone fra Eidsberg tok Krabben og skulle videre med Trip-
pen fra Sannesund til Fredrikstad. Hun
gikk noen hundre meter med hva hun
maktet å bære, deretter gikk hun tilbake
og hentet det hun orket – i flere vend-

inger. Ved å flytte varene i timevis greide
hun til slutt å få med seg alt til Sanne-
sund.

Når det gjelder Krabben-mannskapet
må vi ikke glemme maskinisten Sigurd
Foss. Han betjente Krabben fra 1919 til
1946. Nesten 30 år.

Krabbenvisa

Av Gunnar Mathisen

*Farvel da, gamle Krabben, nå ditt elve-løp er endt.
At folk blir elve-leie og tar rutebil, er kjent.
Men ikke la du opp før du var nødt
og vel så det.
Farvel da, gamle Krabben
– du kan hvile ut i fred.*

*Du drev ingen rekordseilas, fikk ingen blåe bånd.
Du hadde ikke tid til slikt, det passet ikke sånn.
Men skulle vi til byen, kom vi pent og rolig frem.
Og oppover langs elva gikk
den lange turen hjem.*

*Du seilte ikke fjernt avsted til Melbourne og Marseille.
Nei, Furuholmens lense var en bedre havn for deg.
Du hørte ikke stormen
når den brølte runt Kap Horn
– men treskeverk langs elva
når de drev og tresket korn.*

*Du så nok ikke elskoven i Bangkok og Peru,
men langsmed elva gikk en mann til okse med ei ku.
Du hadde ikke ruff
og ikke tatovert matros
– du hadde ikke radar
og du brukte aldri los.*

*Farvel da, gamle Krabben, du var hederlig tross alt,
selv om det vann du fløt i ikke akkurat var salt.
Men både jeg og Glomma
vil sikkert føle savn,
du kjære, gode Krabben
når du nå er gått i havn.*